

Антъни Бърджес

ОЧИ СЪС СЛЪНЦЕ НЕСРАВНИМИ

ИСТОРИЯ НА ЛЮБОВНИЯ ЖИВОТ НА ШЕКСПИР

София, 2019

Преводът е направен по
Anthony Burgess
Nothing Like the Sun
A Story of Shakespeare's Love-life

© 1964 by International Anthony Burgess Foundation

Преводът на заглавието не е по точния български превод на Сонет 130, за да се запази авторската образност. – Б.пр.

© Издателство „Изток-Запад“, 2019

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Мариана Екимова-Мелнишка, превод, 2019

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2019

ISBN 978-619-01-0469-8

АНТЪНИ БЪРДЖЕС

Очи със
СЛЪНЦЕ
несравними

*История на любовния живот
на Шекспир*

Превод от английски
Мариана Екимова-Мелнишка

На Памела и Чарлс Сноу¹

¹ Прочута британска писателска двойка, съвременници на Бърдвес. [Всички бележки, без изрично упоменатите, са на преводача.]

*Любимата ми със очи не грее,
коралът устните ѝ не краси,
гръдта ѝ не е бял сняг, а сивее
и черни нишки има, не коси.¹*

¹ Цитираните в книгата сонети са в превод на Евгения Панчева.

ПРОЩАЛНАТА ЛЕКЦИЯ НА МИСТЪР БЪРДЖЕС

за неговите *специални* студенти (госпожите Алабастър, Анг По Гайк, Бакхус, Брочоки, Ишак, Кинипъл, Шакълс, Спотисуд и господата Ахмад бин Харун, Ангуиш, Балуант Синг, Лилингтън, Лимп, Раджа Мохтар, Приндабъл, Розарио, Спитал, Уайтлеге и т.н.)¹, в отговор на оплакването им, че Шекспир няма какво да даде на Изтока. (С благодарност за трите бутилки *samsu* като подарък на сбогуване. Ей сега ще опитам глътка от едната. Прекрасно вино!) Идеята на текста е почерпана от следните редове:

*Същинска треска, любовта жадува
това, което храни болестта –
с това, което ѝ вреди, пирува,
да утоли нездравата уста.
А разумът, лечител на сърцето,
разсърден, че съвети не приех,
напусна ме...²*

¹ Имената са плод на авторовото въображение – цветя, нарицателни, имена или прякори на тогавашни публични личности в региона.

² В оригинала на сонета от азбучен акростих се получава името Фат(и)ма – съдба/муза, което витае над целия роман.

ПРЕДГОВОР

Този кратък роман – чийто скромен обем не съответства точно на количеството работа, вложена в него – се появи за първи път на 23 април 1964 г., когато се навършиха четиристотин години от рождението на неговия главен герой. Добре си спомням датата на публикуването му. Моите издатели отбелязаха събитието с приятелско събиране, а аз бях раздвоен между желанието да присъствам и задължението да гледам първата емисия на втория телевизионен канал на Би Би Си, който трябваше да тръгне същата вечер. Професионално бях задължен да гледам телевизията, тъй като имах колонка за телевизионна критика в медийното седмично списание *The Listener*, но поради едно чудо, подобаващо на деня на раждането на Шекспир и деня на светеца закрилник свети Георги, британският синдикализъм принуди Би Би Си да отложи премиерата на канала за следващия ден, така че всичко се подреди в края на краищата. В програмата за откриването на новия телевизионен канал централно място беше отредено на продукцията на Коул Портър *Целуни ме, Кейт*, която несъмнено беше в духа на Шекспир и трябваше да поддържа равновесието между необходимостта от забавление за широката публика и дълга за подобаващо смирение пред юбилеяря.

Очи със слънце несравними не беше разбран правилно от авторите на първите критики след появяването му: повечето от тях, изглежда, не взеха предвид, че историята на любовния живот на Шекспир е представена под формата на лекция пред студенти в малайзийски колеж от преподавател, който е и герой на романа, под името Мистър Бърджес, и който през цялото време отпива от китайската оризова алкохолна напитка и се напива все повече и повече, за да стигне в края дотам, че да се отъждестви

в собствения си ступор с делириума на умиращия Бард. И тъй като това е последната му лекция, преди да отлети обратно на Запад, той смята, че има право на малко безотговорност. Тя се проявява най-дръзко в твърдението му, че трагизмът в гениалните творби на Барда е породен от сифилиса, с който Шекспир се сдобил в резултат от връзката си с някаква смугла дама, произхождаща от Източните Индии (както ги наричали тогава). По литературна традиция Шекспир е имунизиран срещу всякакви догадки за грехове от сексуален характер. Дори раждането на първата му дъщеря, Сузана, едва шест месеца след сватбата му е отдадено на някакво особено благоразположение на природата към него. Само че Шекспир, както намеквам още в заглавието, не е някое ярко небесно тяло, недокоснато от човешките слабости. Изобщо не е невъзможно да е страдал от венерическа болест, а и както сочи самата човешка история, малцина от нейните велики мъже не са били докоснати от могъщия поразяващ аристократ.

Друга особеност на историята е вероятността Шекспир да е станал рогоносец чрез брат си Ричард, както предполага Стивън Дедалус в *Одисей*¹ на Джеймс Джойс. При това тази идея не е хрумнала изначално на Джойс, който просто ѝ е придал литературна аура във великия си роман. Самият аз съм чувал, особено из графствата на Централна Англия, много народни предания за Шекспир и според едно от тях пренебрегнатата Ан Шекспир е задоволявала сексуалните си потребности с единия или дори и с тримата си девери. Другата апокрифна мътва, че Шекспир е пипнал заразата от една тъмнокожа жена, научих от един стратфордчанин, установил се в Оксфордшър като ханджия. Аз пък го въведох в един от ранните ми романи със заглавие *Правото на отговор* заедно със скандалната му, но доста вероятна история. Факт е, че по времето на Шекспир в Лондон е имало доста много тъмнокожи жени, повечето от които са изкарвали прехраната си във вертепи.

В останалите познати на историята факти от живота на Барда не съм се намесвал: „външната“ му биография вероятно

¹ Вж. Джеймс Джойс, *Одисей*, изд. „Изток-Запад“, 2011. – Б.изд.

е такава, каквато ни е известна, а „вътрешната“, т.е. измислените неща, не влизат в конфликт с общоприетите. Нека не забравяме, че това е „само един роман“, за да използвам думите на Джейн Остин, но професор Шьонбаум, експертът в биографията на Шекспир, бе така любезен да напише, че това е единственият роман за Шекспир, който сам по себе си е произведение на изкуството. Надявам се да е така, но към читателя ще се обърна с молба да подходи към тази книга като развлечение и да забрави за изкуството, което е грижа на твореца. Замисълът на тази книга е да изобрази живота и истински хора, които, общо взето, са си останали едни и същи, независимо дали са живели по времето на същинската, „първа“ елизабетинска епоха, или в нейния съвременен, „втори“ вариант.

А. Б.
Монако, 1982